

Plamen Makariev
(Bulgaria, Sofia University *St. Kliment Ohridski*)

Children's Wisdom, a Collection of Papers. Compiled by Yulia Yordanova-Pancheva, Sofia University Press, Sofia, 2023.

Пламен Макариев
(България, Софийски университет „Св. Климент Охридски“)

**„Детската мъдрост“, сборник със статии.
Съставител Юлия Йорданова-Панчева,
Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2023 г.**

Номинално това издание представлява обикновен сборник с доклади от научна конференция – елемент от всекидневието на академичната общност. Но, когато човек се запознае по-внимателно с текстовете, прави впечатление едно необикновено съчетание на качества. От една страна, личат резултати на сериозна изследователска работа. А от друга – статиите изобилстват от, на пръв поглед, забавни, но по свой начин значими, интригуващи примери на изява на детската „мъдрост“, която е основен предмет на изучаване тук.

Конференцията е проведена през 2021 г. и има за тема „Академичноприложни изследвания на детската мъдрост – възможни и реални“ – малко обстоятелствена, но добре отговаряща на естеството на докладите, формулировка. В нея участват представители на широк кръг научни специалности – философия, филология, педагогика, етнология, богословие, логопедия. Сам по себе си този факт свидетелства за „магнетизма“ на феномена „детска мъдрост“ – той е по един или друг начин познат и вълнуващ за всеки, който се е докосвал до детския свят. Всеки от нас има свои спомени за собственото си детство, всеки родител има незабравими преживявания със своите деца, всеки педагог от предучилищния и началния училищен етап може да разказва безкрай за любопитни и дори изумяващи случаи на изява именно на това, което инициаторите на конференцията са нарекли така сполучливо „детска мъдрост“.

Но отвъд непосредственото съпреживяване на детското светоусещане, колкото и да ни радва, изследователите са изправени в тази връзка пред редица предизвикателства. Как „работи“ детското мислене, как се пречупва през призмата на детското съзнание влиянието на домашната и институционално-образователната среда, какви изводи могат да се правят от различните прояви на детската мъдрост за механизмите на формиране на личността, а също така и за неразкривани досега „залежи“ на творчески потенциал в детския духовен свят и оттам – за възможни нови насоки за усъвършенстване на образованието и възпитанието.

Сред философските по своето естество (не толкова по професионалната принадлежност на авторите) статии на Веселин Дафов, Невена Панова, Мони Алмалех, Таня Желязкова – Тея, Цена Желязкова-Стоева и Даниел Александров се открояват редица теми: за учудването в качеството му на „общ знаменател“ между детското световъзприемане и философския подход към осмисляне на ставащото в света; за начините, по които

в античната философия се рефлектира върху детството; за начините, по които отношението към децата е представено в различни ситуации в библейските текстове, особено в светлината на божествените намеси. В по-практически, поне на пръв поглед, план е разгледана темата за философското консултиране на деца като фактор за тяхното личностно развитие. Представена е образователната програма „*Аз в този свят – философия за детската градина*“. Поставен е и парадоксалният, също поне на пръв поглед, въпрос за възможността да се мъдрува без думи, като се имат предвид проявите на разумност в поведението на децата, още преди те да са проговорили.

Педагогическият подход към темата за детската мъдрост е представен в класически вид в статията на Милка Терзийска, която е посветена на идеята за детството в най-общ смисъл. Миглена Филчева разказва в своя текст за реализацията на един конкретен проект – създаване на сборник „Преспалански мъдрости“ в рамките на детска градина „Преспа“ в град София. Останалите статии с предимно педагогически характер са в зони на припокриване с други научни специалности. Работата на Петя Банкова е в голяма степен етнологическа – в нея се изследва мястото на детството в традиционен културен контекст. В Сборника има и текст от богословски тип, макар отнасящ се основно до педагогическа проблематика. Това е статията на Велина Тонева, в която се разглеждат особеностите на детските разсъждения при иновативните подходи на съвременното прицърковно образование. А работата на Румяна Маринова е посветена на взаимодействието между дете и възрастен в рамките на логопедическата работа и е на границата между педагогиката и лингвистиката.

Филологическите статии в Сборника са от два вида – езиковедски и литературоведски. Текстът на Юлияна Стоянова се отнася до необятната тема за овладяването на езика от децата с акцент върху творческото естество на този процес. Татяна Ангелова представя резултати от изследвания на писмената реч на ученици от началния етап. Литературното развитие на децата в училищна среда се разглежда в статията на Адриана Дамянова. Нели Иванова се занимава в своята работа с творчеството, което децата проявяват при създаването на текстове – най-вече като преразкази и съчинения, в училище. Особено място в Сборника заема статията на неговата съставителка, Юлия Йорданова-Панчева, чийто предмет е в най-пряк смисъл мъдротворчеството на децата, проявяващо се в техни устни текстове. А в текста на Росица Черногожева се изследва в психоаналитичен план ранното детско развитие, включително в „огледалото“ на поетични творби, посветени на него.

Както се вижда от този кратък преглед на статиите, феноменът „детска мъдрост“ се изследва в най-различни перспективи, с използване на богат методологически арсенал. Това, което прави може би най-силно впечатление, е, че текстовете нямат вида на писани *ad hoc*, просто за да се вземе участие в поредната конференция, респ. сборник – нещо, което за съжаление често се случва в нашата академична общност. Имам честта да познавам както лично, така и по публикации немалка част от авторите и поне за тях мога да съдя, че в статиите, които са подготвили за изданието, са вложили значими изследователски резултати. Последните се „надстрояват“ над постигнатото от авторите с многогодишна работа. В това отношение Сборникът заслужава вниманието не само на по-широка публика, която се интересува от детското развитие, но и на професионалните среди в съответните научни области.

Тук ще си позволя и две критически бележки. Щеше да е по-добре, ако статиите бяха подредени в раздели според тяхното научно естество – философски, педагогически, филологически, както впрочем са разгледани, свършено уместно, в предговора. Също така, нямаше да е излишно и едно кратко представяне на авторите – в бележки под линия

в началото на всяка от статиите, или в края на сборника. Така читателят можеше да се ориентира в какъв научен контекст е работено по съответния текст.

Но по същество сборникът „Детската мъдрост“ представлява, по мое мнение, една нестандартна публикация, в която са съчетани, както споменах по-горе, сериозността на задълбочени научни разработки със свежестта на предмета на изследване, т.е. непосредствените изяви на детската душевност. Много се надявам тази книга да получи значим отзвук както в професионалните среди, така и сред по-широка читателска публика и с това да привлече повече внимание към темата за детството – внимание, което тази тема действително заслужава. Надявам се книгата да стане повод за публични обсъждания на самата нея и на нейната проблематика, а също и за следващи научни прояви и публикации в тази област.